

Н. В. Тілікіна,
к. е. н., директор, НЦД "Інститут сімейної та молодіжної політики імені Олександра
Яременка", Навчально-науковий інститут права і політології УДУ імені Михайла Драгоманова
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5755-5301>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.24.171

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ І МІСЦЕВИХ ПРОГРАМ У МОЛОДІЖНІЙ СФЕРІ

N. Tylikina,
PhD in Economics, Director, Oleksandr Yaremenko Institute for Family and Youth Policy of educational-scientific
institute of law and political science, Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov

ASSESSMENT METHODOLOGY FOR IMPLEMENTATION EFFICIENCY OF THE REGIONAL AND LOCAL PROGRAMS IN THE YOUTH SPHERE

У статті розглянуто механізм впровадження системи моніторингу й оцінки у сфері молодіжної політики і молодіжної роботи в Україні на національному, регіональному і місцевому рівнях. Визначено нормативно-правове забезпечення, що регулює розробку, впровадження та виконання державних програм, здійснення оцінювання результативності реалізації державної регіональної політики шляхом проведення моніторингу та оцінки. Встановлено, що при підготовці Програм розробники спираються на ряд нормативно-правових актів, які включають в себе як законодавчі акти, ухвалені органами центральної державної влади (закони, постанови, накази), так і власноруч розроблені акти (Порядок розроблення, фінансування, моніторингу місцевих програм та звітності про їх виконання тощо). Виявлено, що окремі нормативно-правові акти, які слугують базою для розробки регіональних або місцевих програм в Україні наразі відсутні.

З'ясовано, що більшість законодавчих документів відображають загальні вимоги до розробки структури програм, порядку їх розробки та моніторингу виконання. Проте, не всі ці нормативні акти враховують особливостей місцевих цільових програм, тому що такі програми не можна віднести до категорії "державні", оскільки їх розробка та затвердження належать до компетенції органів місцевого самоврядування, а також в цих нормативно-правових актах відсутні спеціальні розділи, присвячені місцевим цільовим програмам, і не визначені повноваження органів місцевого самоврядування щодо розробки таких програм.

Розглянуто і проаналізовано 10 регіональних і місцевих цільових програм у молодіжній сфері. Виявлено, що на регіональному і місцевому рівнях молодіжні стратегії як правило не розробляються, а молодіжна політика реалізується через регіональні і місцеві цільові програми, які фінансуються з обласних та місцевих бюджетів.

Виявлено, що в регіональних і місцевих програмах визначення проблеми переважно здійснено на результатах загальнонаціональних досліджень, зрідка зустрічаються регіональні чи місцеві дослідження. Деякі програми взагалі не містять обґрунтованого визначення проблем молоді на регіональному і місцевому рівні. Більшість Програм, особливо місцевого рівня, не містять кількісних і якісних показників взагалі. Завдання Програм та очікувані результати не співпадають та не відповідають самій Програмі, її меті та проблемам. Досить часто сфера молодіжної політики суміщається з іншими сферами діяльності таких підрозділів, як правило сфери спорту, сім'ї, освіти.

З'ясовано, що через невизначеність кількісних і якісних показників реалізації Програм ставить під сумнів будь-який моніторинг і оцінку цих Програм, а оцінка ефективності їх реалізації складно проводити через відсутність або некоректність визначення кількісних і якісних показників.

Запропоновано Методику оцінювання реалізації регіональних програм у молодіжній сфері та сфері національно-патріотичного виховання, яка дасть змогу провести оцінювання ефективності реалізації Програм у молодіжній сфері, визначити пріоритетні напрями молодіжної роботи, проаналізувати якісне та змістовне наповнення заходів регіональних молодіжних соціальних програм.

In the article there has been studied the implementation mechanism for a monitoring and assessment system in the sphere of youth policy and youth work in Ukraine on the national, regional and local levels. There has been identified the regulatory and legal means that controls the development, implementation and execution of the state programs, the assessment of implementation efficiency of the state regional policy through monitoring and assessment. It has been found out that during preparation of the Programs, the developers rely upon the number of regulations, which include legal acts, approved by the central state authorities (laws, resolutions, orders) as well as the own-developed acts (Procedure for development, financing, monitoring of the local programs and reporting on their implementation etc.) It has also been discovered that some regulations, which serve as a basis for development of the regional or local programs in Ukraine are in fact currently absent.

It has been studied out that most of the legislative documents reflect general requirements for the development of program structure, the procedure of their development and implementation monitoring. However, not all these regulations take into consideration the specificities of the local targeted programs, since these programs cannot be referred to as the state ones, because their development and validation lie within the authority of local self-government bodies. Moreover, these regulations do not have specific chapters, dedicated to the local targeted programs and the powers of the local self-government bodies related to the development of such programs are not specified.

There have been studied and analyzed 10 regional and local targeted programs in the youth sphere. It has been discovered that on the regional and local levels, as a rule, youth strategies are not developed and the youth policy is being implemented through the regional and local targeted programs, financed by the regional and local budgets.

It has been discovered that in the regional and local programs the problem definition is usually done based on the results of national studies; regional or local studies can rarely be found. Some programs do not contain any justified definition of youth problems on the regional and local levels. Most Programs, especially on the local level, do not have any quantitative and qualitative indicators at all. The tasks of Programs and expected results do not correspond to the Program itself, its objective and problems. Quite often the sphere of the youth policy is, as a rule, combined with the activities of departments in the spheres of sports, family and education.

It has been clarified that due to the uncertainty of the quantitative and qualitative indicators for Program implementation, any kind of monitoring and assessment of these Programs can be questioned, and the efficiency assessment of their implementation is hard to conduct due to the absence or improper identification of the quantitative and qualitative indicators.

It has been recommended to utilize the Assessment methodology for implementation of the regional programs in the youth sphere and the sphere of national-patriotic education that will allow to conduct the assessment of the implementation efficiency of Programs in the youth sphere, to identify priority areas of the work with youth, to analyze the quality and the contents of the regional youth social programs.

Ключові слова: молодіжна політика, молодіжна робота, робота з молоддю, показники ефективності, показники результативності.

Key words: youth policy, youth work, work with youth, efficiency criteria, performance criteria.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Упродовж останнього десятиліття в Україні здійснювалося ряд важливих кроків щодо порядку розроблення цільових програм, їх фінансування, моніторингу й оцінки та звітності за результатами їх реалізації. Розроблено

значну кількість нормативно-законодавчих актів, ухвалених органами центральної державної влади, та актів, розроблених виконавчою владою на місцевому рівні.

Окремі нормативно-правові акти, які слугують базою для розробки регіональних або місцевих програм в Україні наразі відсутні. У існуючій законодавчій базі не визначено чіткої структури та методології розробки саме регіональних і місцевих цільових програм, розроб-

ники регіональних і місцевих цільових програм не дотримуються вимог діючих нормативно-правових актів, наявна відсутність належного контролю за якістю місцевих програм з боку органів. Це негативно впливає на якість програм, знижує їх ефективність та не уможливорює проведення моніторингу й оцінки регіональних і місцевих програм у молодіжній сфері.

Недосконалість принципів розробки, функціонування та виконання регіональних і місцевих цільових програм, спрямованих на вирішення найбільш актуальних та гострих проблем у сфері молодіжної політики і молодіжної роботи, провокують прецеденти розробки неефективної політики, неефективного, а часом нецільового використання бюджетних коштів.

Крім того, залишається актуальною проблема відсутності якісної теоретичної та законодавчої бази для проведення моніторингу й оцінки ефективності реалізації програм у сфері молодіжної політики на регіональному і місцевому рівнях та плануванню витрат бюджету відповідно до принципів бюджетування, орієнтованого на результат.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Методологічне забезпечення оцінки ефективності соціальної політики вивчали в своїх роботах О.В. Макарова [6], У.Я. Садова [23], І.О. Іртіщева, О.В. Гуріна, Ю.А. Работін [4] та інші. Особливостями проведення оцінки ефективності та результативності цільових програм регіонального розвитку займалися М. Лендєл, Б. Винницький, Ю. Ратейчак, І. Санжаровський [5] та інші. Методологічні основи розробки моніторингу і оцінки ефективності регіональних програм здійснили Ю.С. Голік, О. Е. Ілляш [2].

Методичні підходи до оцінки програм в молодіжній сфері вивчали І.Г. Ткачук, Т.В. Солоджук [24]. Розробкою методик проведення моніторингу і оцінки ефективності програм, проектів (заходів) у молодіжній сфері та механізм її впровадження на національному та регіональному рівнях займалися І.В. Пєша, В.С. Коляда, Н.В. Тілікіна, О.О. Ярошенко [7].

Проте існуюча значна наукова база не дає змоги органам місцевої влади здійснювати коректну оцінку ефективності реалізації регіональних і місцевих програм, що стало підставою для

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Наукова новизна статті полягає у тому, що за результатами дослідження теоретичних і практичних напрацювань щодо методики моніторингу та оцінки регіональних і місцевих програм. Тому метою статті є визначення і розробка методологічних основ проведення моніторингу та оцінки ефективності реалізації регіональних і місцевих програм у молодіжній сфері визначення факторів, що впливають на цю ефективність, а також визначення методологічних принципів здійснення оцінки ефективності реалізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Задля успішного розвитку молоді та суспільства загалом важливо створити та реалізовувати ефектив-

ну державну політику. Ця політика повинна включати чітке визначення цілей розвитку, систематичне виконання завдань та ухвалення рішень, а також використання грошових механізмів регулювання. Одним із ключових концептуальних підходів до управління і формування державних політик є програмно-цільовий метод, який складається з планування, програмування та ефективної організації процесу розв'язання проблем і досягнення цілей в рамках відповідного документу.

Відповідно до ст. 2 п. 42 Бюджетного кодексу України, програмно-цільовий метод у бюджетному процесі — це спосіб управління бюджетними коштами з метою досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх етапах бюджетного процесу [1]. Використання програмно-цільового методу при розробці та виконанні місцевих бюджетів в Україні визначено "Концепцією застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі" [21] та "Концепцією реформування місцевих бюджетів" [22]. Цей метод враховує всебічний підхід до формування бюджету та застосовує також такі методи бюджетного планування, як нормативний, балансовий та метод екстраполяції, що сприяє встановленню взаємозв'язків між ресурсами та досягненням результатів.

Основним складовим елементом програмно-цільового методу є бюджетна програма, яка представляє собою сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваних результатів, а також визначається та реалізується розпорядником бюджетних коштів відповідно до його функцій. Доцільно зазначити, що в Україні в останні роки спостерігається збільшення загальної кількості державних цільових програм, що призводить до скорочення обсягів їх фінансування, а якість їх розроблення та виконання залишається на низькому рівні.

Закон України "Про державні цільові програми" від 18.03.2004 року № 1621— IV [10] визначає поняття "державна цільова програма" — як "комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням".

Цим же Законом визначено поділ державних цільових програм на:

— "загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля (далі — загальнодержавні програми) — це програми, які охоплюють всю територію держави або значну кількість її регіонів, мають довгостроковий період виконання і здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади;

— інші програми, метою яких є розв'язання окремих проблем розвитку економіки і суспільства, а також проблем розвитку окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, що потребують державної підтримки".

Таблиця 1. Перелік нормативно-правових актів, які визначають розробку бюджетних програм

Для регіональних програм	Для місцевих програм
Закон України «Про державні цільові програми» [10]	
Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [9]	
Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм» [15]	
Постанова КМУ «Про реалізацію експериментального проекту щодо моніторингу завдань пошкоджень та руйнувань за регіонами України внаслідок збройної агресії Російської Федерації на основі геоінформаційної системи» [19]	
Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм» [13]	
Постанова КМУ «Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів» [3]	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [18]
	Наказ «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад» [14]
Постанова КМУ «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету» [20]	
Нормативно-правові акти обласних державних (військових) адміністрацій	Нормативно-правові акти органів місцевої влади

Джерело: складено автором.

Політика, розроблена на основі програмно-цільового методу, не обмежена в горизонтальному управлінні, а охоплює всі рівні вертикального управління: національний, регіональний (обласний) та рівень місцевого самоврядування. Для кожного з рівнів управління реалізуються різні за масштабами програми, а саме:

— Державні цільові програми реалізуються за коштів Державного бюджету України та спрямовані на розв'язання проблем на рівні держави.

— Регіональні цільові програми спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку області, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць та здійснюються повністю або частково за рахунок коштів державного, обласного та місцевих бюджетів. Наказ Мінекономрозвитку і торгівлі "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання", який визначав поняття "регіональні цільові програми", втратив чинність у 2019 році. Проте визначення цього поняття можна зустріти у правових актах деяких обласних державних адміністрацій.

— Місцеві цільові програми. В українському законодавстві немає чіткого визначення поняття "місцева цільова програма". Визначення цього поняття можна знайти у правових актах деяких органів місцевої влади, де місцева цільова Програма визначається як "документ, який містить комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на вирішення найважливіших проблем розвитку громади, окремих її галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів місцевого бюджету (загального або спеціального фонду) та узгоджені за строками виконання, складом відповідальних виконавців, ресурсним забезпеченням" [8].

При розробці програми, учасники спираються на ряд нормативно-правових актів, які включають в себе як законодавчі акти, ухвалені органами центральної державної влади (закони, постанови, накази), так і власноруч розроблені акти (Порядок розроблення, фінансування, моніторингу місцевих програм та звітності про їх виконання тощо).

У таблиці 1 наведено перелік нормативно-правових актів, які регулюють розробку, впровадження та виконання державних програм. Як видно з переліку, окремих нормативно-правових актів, які слугують базою для розробки регіональних або місцевих програм немає.

Відповідно до положень Концепції сталого розвитку населених пунктів [17] державна регіональна політика в Україні спрямована на "узгодженість соціального, економічного й екологічного аспектів розвитку населених пунктів та оточуючих територій". Відповідно до цього при розробці і впровадженні регіональних програм враховуються три складові регіонального розвитку: економіка, екологія і соціум. При цьому на локальному рівні соціальні аспекти розвитку регіону, громади є, як правило, складовою частиною більш загального плану — програми соціально-економічного і культурного розвитку. Затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання обласні та районні ради (стаття 143, Конституція України).

Відповідно до статті 27 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" [18] власними повноваженнями виконавчих органів сільських, селищних, міських рад є підготовка програм соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження ради, організація їх виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм. Відповідно до Закону місцеві програми повинні складатися щорічно з урахуванням Державної програми економічного і соціального розвитку на відповідний рік.

На основі інтегральної програми розвитку громади розробляються соціальні програми, що спрямовані на поліпшення соціальних умов життя населення. До розробки регіональних соціальних програм долучаються не тільки органи місцевого самоврядування, але й неурядові організації, групи ініціативних громадян місцевої громади, а також експерти.

Закон України "Про засади державної регіональної політики" [11] передбачає здійснення оцінювання результативності реалізації державної регіональної політики шляхом проведення моніторингу та оцінки відповідних документів і програм (розділ V Закону).

Більшість законодавчих документів відображають загальні вимоги до розробки структури програм, порядку їх розробки та моніторингу виконання. Серед них:

— Закону України "Про державні цільові програми", Порядку розроблення та виконання державних цільових програм (зі змінами) [10];

— Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм" визначає механізм розроблення, погодження, подання для затвердження та виконання державних цільових програм [15];

— Наказ Міністерства фінансів України "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснен-

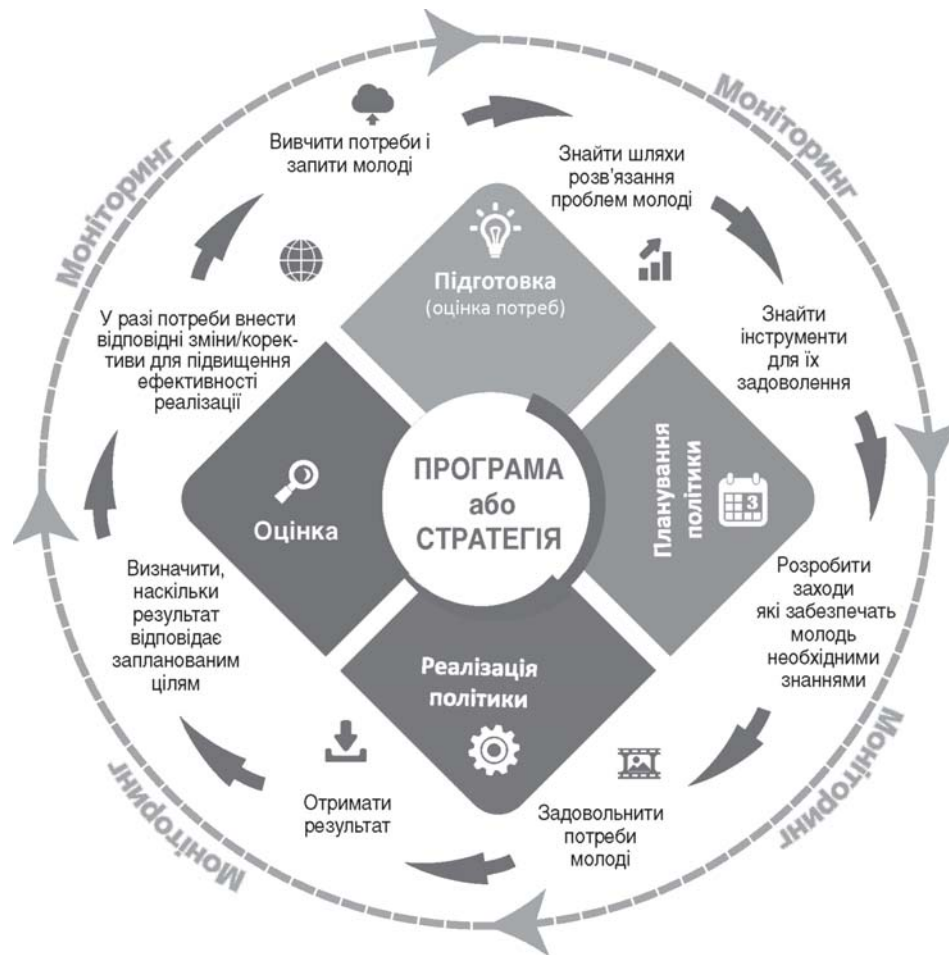

Рис. 1. Місце і роль моніторингу та оцінки у сфері молодіжної політики

Джерело: упорядковано Тілікіна Н.В. на основі [5].

ня оцінки ефективності бюджетних програм" визначає заходи з моніторингу, аналізу та контролю за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів [13].

Проте, не всі ці нормативні акти враховують особливостей місцевих цільових програм. По-перше, такі програми не можна віднести до категорії "державні", оскільки їх розробка та затвердження належать до компетенції органів місцевого самоврядування, а не до державних адміністрацій. По-друге, в цих нормативно-правових актах відсутні спеціальні розділи, присвячені місцевим цільовим програмам, і не визначені повноваження органів місцевого самоврядування щодо розробки таких програм.

Якщо ми розглянемо нормативні документи, які регулюють розробку, реалізацію та моніторинг й оцінювання у молодіжній сфері, то побачимо, що існують методики моніторингу й оцінки Програм, перелік типових результативних показників ефективності. Зокрема, Наказ Міністерства молоді та спорту України "Про затвердження Типового переліку бюджетних програм та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів у молодіжній сфері" визначає мету, завдання та результативні показники (показники затрат, показники продукту, показники ефективності, показники якості) реалізації Програм у молодіжній сфері [16].

Наказ Міністерства молоді та спорту України "Про затвердження Методики оцінки ефективності виконання Державної цільової соціальної програми "Молодь

України" на 2021—2025 роки" визначає основні засади та вимоги щодо оцінки ефективності реалізації завдань і заходів, що включені до Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2021—2025 роки (далі — Програма), державним замовником яких є Міністерство молоді та спорту України [12]. Методика дає змогу здійснити оцінку соціальної та економічної ефективності виконання програм, які містять завдання та заходи зі створення можливостей для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, її участі та інтеграції у суспільне життя, визначення кількісних та якісних показників (індикаторів) ефективності окремих завдань і заходів та програм у цілому з урахуванням їх специфіки.

Варто зауважити, що розглянуті законодавчі документи відображають загальні вимоги до розробки структури програм, порядку їх розробки та моніторингу виконання, методику оцінки ефективності виконання програм, проте якщо ми розглянемо існуючі регіональні і місцеві цільові програми, то побачимо, що на регіональному і місцевому рівнях молодіжні стратегії як правило не розробляються, а молодіжна політика реалізується через регіональні і місцеві цільові програми, які фінансуються з обласних та місцевих бюджетів.

Для цього нами було проведено аналіз 10 регіональних і 10 місцевих Програм, які спрямовані на реалізації молодіжної політики та роботу з молоддю на обласному рівні та рівні територіальних громад, що є у вільному

доступні в інтернеті. Загальний аналіз регіональний і місцевих програм у молодіжній сфері свідчить, що:

1) визначення проблеми в регіональних і місцевих програмах переважно здійснено на загальнонаціональних результатах досліджень, дуже зрідка зустрічаються регіональні чи місцеві дослідження;

2) деякі програми взагалі не містять обґрунтованого визначення проблем молоді на регіональному і місцевому рівні. Зазвичай це проблеми переписані з інших Програм чи з державної Програми;

3) зустрічають дуже схожі скопійовані один з одного програми, з однаковими завданнями і заходами, а особливо з загальними помилками, які повторюються від Програми до Програми;

4) більшість Програм, особливо місцевого рівня, не містять кількісних і якісних показників взагалі. Ті, що містять показники, то ці показники переважно кількісні (кількість проведених заходів, кількість учасників тощо). Щодо якісних показників, то зазвичай вони визначені некоректно і не відображають ефективності реалізації Програм;

5) завдання Програм та очікувані результати не співпадають та не відповідають самій Програмі, її меті та проблемам.

Отже, як регіональні, так і місцеві програми — малобюджетні, значна кількість заходів з незначними бюджетами (в середньому — 10—30 тис. грн). При цьому є заходи, які не фінансуються, але у звітах наявні як виконані. Досить часто сфера молодіжної політики суміщається з іншими сферами діяльності таких підрозділів, як правило сферами спорту, сім'ї, освіти. У деяких регіонах розвивають мережу молодіжних центрів, які мають виконувати роль платформи та відкритого молодіжного простору для комунікації, налагодження співпраці та розвитку компетенцій активних молодих людей. Проте фінансування цих центрів дуже розрізнене.

Невизначеність кількісних і якісних показників реалізації Програм ставить під сумнів взагалі будь-який моніторинг і оцінку цих Програм. Особливо це стосується місцевих програм. Тобто оцінка ефективності реалізації Програм як регіонального, так і місцевого рівня взагалі не можливо проводити через відсутність або некоректність визначення кількісних і якісних показників.

Варто зауважити, що моніторинг та оцінка відіграють ключову роль у впровадженні програм в будь-якій сфері. Цей процес сприяє ефективній розробці та впровадженню політики на підставі конкретних даних, покращує відповідальність, забезпечує прозорість політичних процесів, демонструє досягнення в рамках визначених цілей та оцінює результативність, досягнення та вплив прийнятих політичних рішень.

На рис. 1 наведено приклад програмного або проектного циклу, що включає моніторинг і оцінку діяльності, а також усі компоненти, які потрібні для планування, реалізації та оцінювання політики.

Запровадження системи моніторингу і оцінки потребує витрат часу, коштів та інших ресурсів, але це, у свою чергу, забезпечує належне виконання програми/заходу та досягнення очікуваних результатів. Будь-яка система моніторингу і оцінки програми/проекту/заходу

реалізується як окремий проєкт і передбачає декілька етапів [5]:

1) планування: визначаються потреби в інформації (показники виконання Програми, досягнення цілей тощо); частота збору інформації; джерела і методи отримання інформації; відповідальні особи за збір інформації і проведення моніторингу;

2) підготовка: розробляються інструменти для збору і фіксації даних; проводиться підготовка персоналу до проведення моніторингу і оцінки;

3) збір даних: відбувається постійний збір даних, здійснюється контроль за діяльністю системи моніторингу і оцінки;

4) аналіз та порівняння даних здійснюється з плановими значеннями показників, встановлюються відмінності, визначаються виявлені проблеми; здійснюється пошук причин відхилень та визначення варіантів розв'язання проблем;

5) звітування: відбувається документування зібраних даних і результатів аналізу, забезпечення інформацією тих, хто здійснює впровадження і реалізацію Програм;

6) використання результатів моніторингу і оцінки для вдосконалення управління та реалізацією Програм [5].

Побудова системи моніторингу і оцінки зовсім не обов'язково має проходити 6 кроків — можна створювати стратегію з меншою або більшою кількістю кроків. Головне визначити ключові функції і види діяльності, логічно їх згрупувати, після чого послідовно реалізувати.

В Україні на національному рівні здійснюється внутрішнє оцінювання реалізації державних програм, зокрема за допомогою ресурсів Міністерства економіки України, яке відповідає за організацію оцінювання всіх державних цільових програм, в тому числі і Державної стратегії регіонального розвитку. На рівні областей існують спроби запровадження елементів зовнішнього оцінювання, однак вони не є поширеними.

Впровадження оцінювання реалізації регіональних програм залежить від таких чинників [5]:

— органи влади — розпорядники бюджетних коштів — повинні бути зацікавленими у відстеженні результатів своєї діяльності;

— оцінювання реалізації варто розглядати як можливість для заохочення, а не покарання відповідальних виконавців програм;

— органам влади необхідне відповідне технічне забезпечення для збору й аналізу даних;

— отримані дані доцільно використовувати як для ухвалення рішень, так і для звітування перед громадськістю.

Здійснення моніторингу і оцінки регіональних програм передбачає збір інформації від зацікавлених сторін — груп людей, які впливають на виконання програми, або ж, навпаки, зазнають впливу від її реалізації (представники органів місцевої влади та місцевого самоврядування, спеціалісти державних структур, закладів та установ, представники неурядових організацій, науковці, соціально відповідальний бізнес та інші). Також, доцільно враховувати групи, які зазнають впливу Програм, а саме: категорії населення, на розв'язання про-

блем яких спрямована Програма (у нашому випадку — молодь), спеціалісти та фахівці, на яких впливає Програма (підвищення кваліфікації, перепідготовка тощо); організації або заклади, які отримують ресурси для розвитку у рамках Програми тощо.

За результатами моніторингу та оцінки результативності регіональної програми готується Звіт за результатами оцінювання, який містить інформацію про результати оцінювання та пропозиції щодо подальших кроків, відповідно із запланованими завданнями моніторингу та оцінки. Обов'язковими елементами звіту є висновки за результатами оцінювання та рекомендації щодо подальшого впровадження програми або її результатів. Результати оцінювання програми є основою для розробки рекомендацій щодо подальших рішень реалізації Програми.

Цільові регіональні та місцеві програми є важливим інструментом впровадження державної молодіжної політики та узгодження діяльності різних суб'єктів впливу у молодіжній сфері. На виконання молодіжних програм органи місцевої влади та місцевого самоврядування впроваджують молодіжні заходи, які сприяють залученню молоді до вдосконалення процесів у різних галузях суспільного життя молоді. Регіональні та місцеві молодіжні програми забезпечують інтеграцію завдань і заходів державної молодіжної політики з іншими галузевими політиками за різними напрямками регіонального розвитку.

З метою забезпечення ефективної реалізації державної молодіжної політики на рівні регіонів, визначення пріоритетних напрямів молодіжної роботи, якісного та змістовного наповнення заходів регіональних молодіжних соціальних програм автором у співпраці з іншими науковцями у 2021 році було розроблено Методику оцінювання реалізації регіональних програм у молодіжній сфері та сфері національно-патріотичного виховання (далі — Методика).

Відповідно до цієї Методики оцінювання регіональних програм здійснюється у форматі комплексного дослідження, що поєднує різні форми збору та аналізу інформації. Оцінювання регіональної програми передбачає вивчення становища молоді регіону, безпосередню оцінку рівня досягнення завдань програми, а також оцінювання ефективності програми "зацікавленими сторонами": спеціалістами, які реалізують регіональну молодіжну політику та молоддю.

Ця Методика оцінювання ефективності регіональних програм у молодіжній сфері спрямоване на вирішення таких завдань:

- 1) проаналізувати соціально-економічне становище молоді регіону;
- 2) здійснити моніторинг реалізації регіональної програми за певний період за такими напрямками:
 - стан фінансування програми з описом запланованих та фактичних джерел і обсягів фінансування;
 - кількість заходів/проектів реалізованих в рамках програми за період оцінювання;
 - аналіз рівня досягнення показників виконання програми за період оцінювання порівняно з запланованими даними (кількісні, якісні, показники ефективності);
 - основні проблемні питання, які виникали під час реалізації програми за період оцінювання;

3) здійснити оцінку ефективності реалізації програми;

4) провести опитування представників "зацікавлених сторін" щодо ефективності впровадження регіональної програми:

- опитування експертів у молодіжній сфері щодо оцінки виконання пріоритетних завдань та досягнення очікуваних результатів регіональної програми;

- вивчити думку молоді регіону щодо заходів у молодіжній сфері, цінностей і потреб молоді регіону;

5) пропозиції щодо реалізації регіональної молодіжної політики (основні проблеми молоді регіону та шляхи їх розв'язання).

Моніторинг реалізації регіональної програми за певний період передбачає порівняння рівня досягнення завдань програми за підсумками кожного року реалізації порівняно із запланованими результатами, та включає оцінювання:

- стану фінансування програми, що передбачає порівняння запланованих та фактичних обсягів фінансування регіональної програми з місцевого бюджету та визначення рівня (відсотку) фінансового забезпечення програми, порівняно з запланованим;

- виконання заходів і завдань за напрямами реалізації програми за звітний період, а також додаткових заходів, не передбачених програмою;

- порівняння запланованих і фактичних значень індикаторів (показників) результативності реалізації програми;

- проблемних питань, а також зовнішніх та внутрішніх факторів, що мали вплив на виконання плану заходів програми.

Оцінка ефективності реалізації регіональної програми за цією Методикою складається з таких етапів [7]:

1) Оцінка рівня виконання показників основних заходів програми. Ступінь реалізації заходів програми оцінюється для кожного основного заходу програми як частка показників, виконаних в повному обсязі, за такою формулою:

$$CP_{\text{рік}} = P_{\text{в}} / P \quad (1),$$

де $CP_{\text{рік}}$ — рівень виконання показників основних заходів програми; $P_{\text{в}}$ — кількість виконаних не менш, ніж на 95% показників основних заходів програми, запланованих до реалізації у звітному році; P — загальна кількість показників основних заходів програми, запланованих до реалізації у звітному році.

2) Оцінка рівня відповідності запланованих та фактичних витрат. Рівень відповідності запланованих та фактичних витрат із місцевого та (або) обласного бюджетів оцінюється для кожної підпрограми (основного заходу програми) як співвідношення фактично виділених у звітному році витрат на реалізацію підпрограми (основного заходу програми) до їх планових значень за наступною формулою:

$$CB_{\text{рік}} = Z_{\text{ф}} / Z_{\text{п}} \quad (2),$$

де $CB_{\text{рік}}$ — рівень відповідності запланованих витрат із місцевого та/або обласного бюджетів; $Z_{\text{ф}}$ — фактичні витрати на реалізацію основного заходу програми у звітному році (за станом на 31 грудня звітного року); $Z_{\text{п}}$ — планові витрати місцевого та/або обласного бюджетів на реалізацію основного заходу програми у звітному році за станом на 31 грудня звітного року.

3) Оцінка ефективності використання коштів місцевого та/або обласного бюджетів розраховується для кожного основного заходу програми як співвідношення рівня реалізації заходів до рівня відповідності запланованих витрат із місцевого та/або обласного бюджетів за такою формулою:

$$E_{\text{рік}} = CP_{\text{рік}} / CB_{\text{рік}} \quad (3),$$

де $E_{\text{рік}}$ — ефективність використання коштів місцевого та/або обласного бюджетів; $CP_{\text{рік}}$ — рівень реалізації заходів, які повністю або частково фінансуються з місцевого та/або обласного бюджетів; $CB_{\text{рік}}$ — рівень відповідності запланованих витрат із місцевого та/або обласного бюджетів.

4) Оцінка рівня досягнення цілей програми визначає рівень досягнення планових значень кожного показника, що характеризують цілі програми, розраховується:

— для показників, які плануються збільшити, за формулою:

$$CD_{\text{рік}} = ЗП_{\text{зпф}} / ЗП_{\text{зп}} \quad (4),$$

де $CD_{\text{рік}}$ — рівень досягнення планового значення показника, що характеризує цілі програми; $ЗП_{\text{зпф}}$ — значення показника, що характеризує цілі програми, фактично досягнуте на кінець звітного періоду; $ЗП_{\text{зп}}$ — планове значення показника, що характеризує цілі програми, на кінець звітного року.

— для показників, які плануються зменшити, за формулою:

$$CD_{\text{рік}} = ЗП_{\text{зп}} / ЗП_{\text{зпф}} \quad (5),$$

де $CD_{\text{рік}}$ — рівень досягнення планового значення показника, що характеризує цілі програми; $ЗП_{\text{зпф}}$ — значення показника, що характеризує цілі програми, фактично досягнуте на кінець звітного періоду; $ЗП_{\text{зп}}$ — планове значення показника, що характеризує цілі програми, на кінець звітного року.

Рівень досягнення цілей Програми розраховується за формулою:

$$CP_{\text{рік}} = \sum CD_{\text{рік}} / N \quad (6),$$

де $CP_{\text{рік}}$ — рівень досягнення цілей програми; $CD_{\text{рік}}$ — рівень досягнення планового значення показника, що характеризує мету програми; N — кількість показників, що характеризує мету програми.

Рівень досягнення цілей Програми вимірюється як: 1 та більше 1 — цілі програми виконані або перевиконані; $CP_{\text{рік}} < 1$ — цілі програми недовиконані; $CP_{\text{рік}} = 0$ — цілі програми взагалі не виконані.

Оцінка ефективності реалізації регіональної програми. Ефективність реалізації регіональної програми оцінюється залежно від значень оцінки рівня досягнення цілей програми та оцінки ефективності реалізації заходів, що входять до неї за такою формулою:

$$EP_{\text{рік}} = 0,5 \times CP_{\text{рік}} + 0,5 \sum_{j=1}^j (EP_{\text{н/п}} \times k_j) \quad (7),$$

де $EP_{\text{рік}}$ — ефективність реалізації програми; $CP_{\text{рік}}$ — рівень досягнення цілей програми; $EP_{\text{н/п}}$ — ефективність реалізації заходу; k_j — коефіцієнт значущості підпрограми (основного заходу регіональної програми) для досягнення цілей регіональної програми.

Програма вважається: "неефективною", якщо $EP_{\text{рік}} < 0,50$; "помірно ефективною", якщо $0,50\% \leq EP_{\text{рік}} < 0,80$; "ефективною", якщо $EP_{\text{рік}} \geq 0,8$.

Методика ефективності регіональної програми у молодіжній сфері та сфері національно-патріотичного виховання апробована під час проведення зовнішнього оцінювання "Моніторинг реалізації Обласної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2017—2020 року у Вінницькій області", проведеного на замовлення Департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної державної адміністрації у 2020 році.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Незважаючи на значну кількість нормативно-правове забезпечення, що регулює розробку, впровадження та виконання державних програм, здійснення оцінювання результативності реалізації державної регіональної політики шляхом проведення моніторингу та оцінки розробки державних регіональних і місцевих програм у молодіжній сфері має певні проблеми і недоліки, а особливо, що стосується оцінки ефективності реалізації цих програм.

У результаті аналізу регіональних і місцевих цільових програм у молодіжній сфері виявлено, що на регіональному і місцевому рівнях молодіжні стратегії як правило не розробляються, а молодіжна політика реалізується через регіональні і місцеві цільові програми, які фінансуються з обласних та місцевих бюджетів. В регіональних і місцевих програмах визначення проблеми переважно здійснено на результатах загальнонаціональних досліджень, зрідка зустрічаються регіональні чи місцеві дослідження, а деякі програми взагалі не містять обґрунтованого визначення проблем молоді на регіональному і місцевому рівні.

Більшість Програм, особливо місцевого рівня, не містять кількісних і якісних показників взагалі, а завдання Програм та очікувані результати не співпадають та не відповідають самій Програмі, її меті та проблемам. Це призводить до проблем з проведенням моніторингу і оцінку цих Програм, а оцінку ефективності їх реалізації складно проводити через відсутність або некоректність визначення кількісних і якісних показників.

На вирішення цих проблем автором було запропоновано Методику оцінювання реалізації регіональних програм у молодіжній сфері та сфері національно-патріотичного виховання, яка дасть змогу провести оцінювання ефективності реалізації Програм у молодіжній сфері, визначити пріоритетні напрями молодіжної роботи, проаналізувати якісне та змістовне наповнення заходів регіональних молодіжних соціальних програм. У подальшому планується здійснити оцінювання реалізації регіональних програм у молодіжній сфері та сфері національно-патріотичного виховання у деяких регіонах України та провести розрахунки відповідно до запропонованої Методики.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

2. Голік Ю.С., Ілляш О.Е. Методологічні основи моніторингу ефективності реалізації регіональної програми "Довкілля-2015" в Полтавській області. Людина та довкілля. Проблеми неоекології. 2014. № 3—4. С. 22—26.

3. Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2023 №816. URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/deiaki-pytannia-rozroblennia-rehionalnykh-stratehii-rozvytku-i-planiv-zakhodiv-z-ikh-s816-40823>

4. Іртищева І.О., Гуріна О.В., Работін Ю.А. Методичні підходи до оцінки ефективності регіональної соціальної політики у контексті задоволення суспільних потреб. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. 2018. № 2. С. 412—422.

5. Лендъел М., Винницький Б., Ратейчак Ю., Санжаровський І. Посібник з моніторингу та оцінювання програм регіонального розвитку. К.: К.І.С., 2007. 80 с.

6. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2015. С. 244.

7. Пеша І.В., Коляда В.С., Тілікіна Н.В., Ярошенко О.О. Моніторинг і оцінка результативності та ефективності політики у молодіжній сфері: Кол. Монографія. Київ: ГО "Інститут молоді", 2023. 308 с. URL: <https://inmol.org/monitorynh-i-otsinka-rezultatyvnosti-ta-efektyvnosti-polityky-u-molodizhnij-sferi-kolektyvna-monohrafiia/>

8. Порядок розроблення місцевих цільових програм, фінансування, моніторингу та звітності про їх виконання рішення Брагинівської сільської ради від 23.12.2020 року №27-2/ VIII. URL: <https://ptpbraginsil.dp.gov.ua/storage/app/uploads/public/601/472/859/601472859dc51251989445.doc>

9. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23 березня 2000 року № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>

10. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text>

11. Про засади державної регіональної політики: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

12. Про затвердження Методики оцінки ефективності виконання Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2021—2025 роки: наказ Міністерства молоді та спорту України від 14.07.2021 №2469. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/2021/metodika/2469.pdf

13. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм: Наказ Міністерства фінансів України від 17.05.2011 №608. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0608201-11#Text>

14. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад: Наказ Міністер-

ства розвитку громад та територій України від 21 грудня 2022 року N 265. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN075720>

15. Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р. №106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF#Text>

16. Про затвердження Типового переліку бюджетних програм та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів у молодіжній сфері: Наказ Міністерство молоді та спорту України від 24.11.2016 № 4408. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1609-16#Text>

17. Про концепцію сталого розвитку населених пунктів: Постанова Верховної Ради України від 24 грудня 1999, № 1359-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1359-14#Text>

18. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

19. Про реалізацію експериментального проекту щодо моніторингу завданих пошкоджень та руйнувань за регіонами України внаслідок збройної агресії Російської Федерації на основі геоінформаційної системи: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 р. № 726. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/726-2022-%D0%BF#Text>

20. Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 р. № 621. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621-2003-%D0%BF#Text>

21. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 № 538-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80#Text>

22. Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. N 308-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2007-%D1%80#Text>

23. Садова У.Я. Регіональна соціальна політика в Україні: критерії оцінювання та показники ефективності. Демографія та соціальна економіка. 2008. № 1. С. 151—165.

24. Ткачук І.Г., Солоджук Т.В. Методичні підходи до оцінки ефективності бюджетних програм соціального захисту молоді (регіональний аспект). Регіональна економіка. 2013. № 1 (67). С. 90—98.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Budget Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (Accessed 22 November 2023).

2. Holiuk, Y.S. and Ilyash, O.E. (2014), "Methodological foundations of monitoring the effectiveness of implementing the regional program "Environment-2015" in

Poltava region", Lyudyna ta dovkillya. Problemy neookolohiyi, vol. 3—4, pp. 22—26.

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023), Resolution "Some issues of developing regional development strategies and action plans for their implementation and monitoring of the implementation of these strategies and action plans", available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-rozroblennia-rehionalnykh-stratehii-rozvytku-i-planiv-zakhodiv-z-ikh-s816-40823> (Accessed 22 November 2023).

4. Irtyshcheva, I.O., Gurina, O.V. and Rabotin, Yu.A. (2018), "Methodological approaches to assessing the effectiveness of regional social policy in the context of meeting public needs", Bulletin of KhNAU. Series: Economic Sciences, vol. 2, pp. 412—422.

5. Lendel, M., Vynnytskyi, B., Rateichak, Yu. and Sanzharovskiy, I. (2007), Posibnyk z monitorynhu ta otsiniuvannia prohram rehional'noho rozvytku [Guide to monitoring and evaluating regional development programs], K.I.S, Kyiv, Ukraine.

6. Makarova, O.V. (2015), Sotsial'na polityka v Ukraini [Social Policy in Ukraine], Institute of Demography and Social Studies named after M.V. Ptukha NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

7. Piesha, I.V., Kolyada, V.S., Tilikina, N.V. and Yaroshenko, O.O. (2023), Monitorynh i otsinka rezul'tatyvnosti ta efektyvnosti polityky u molodizhnij sferi [Monitoring and evaluation of the effectiveness and efficiency of youth policy], NGO "Youth Institute", Kyiv, Ukraine. available at: <https://inmol.org/monitorynh-i-otsinka-rezultatyvnosti-ta-efektyvnosti-polityky-u-molodizhnij-sferi-kolektyvna-monohrafiia/> (Accessed 22 November 2023).

8. Braginivska village council (2020), "Procedure for the development of local targeted programs, financing, monitoring, and reporting on their implementation according to the decision of the Braginivska village council", available at: <https://ptrpbraginsil.dp.gov.ua/storage/app/uploads/public/601/472/859/601472859dc51251989445.doc> (Accessed 22 November 2023).

9. Verkhovna Rada of Ukraine (2000), Law of Ukraine "On state forecasting and development of economic and social development programs of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text> (Accessed 22 November 2023).

10. Verkhovna Rada of Ukraine (2004), Law of Ukraine "On state target programs", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text> (Accessed 22 November 2023).

11. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), Law of Ukraine "On the principles of state regional policy", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (Accessed 22 November 2023).

12. Ministry of Youth and Sports of Ukraine (2021), Order "On the approval of the Methodology for evaluating the effectiveness of implementing the State Targeted Social Program "Youth of Ukraine" for 2021—2025", available at: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/2021/metodika/2469.pdf (Accessed 22 November 2023).

13. Ministry of Finance of Ukraine (2011), Order "On the approval of Methodical recommendations for the

evaluation of the effectiveness of budget programs", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0608201-11#Text> (Accessed 22 November 2023).

14. Ministry of Community and Territory Development of Ukraine (2022), Order "On the approval of Methodological recommendations on the procedure for developing, approving, implementing, monitoring, and evaluating the implementation of development strategies of territorial communities", available at: <https://ips.ligazakon.net/document/FN075720> (Accessed 22 November 2023).

15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), "Resolution On the approval of the Procedure for the development and implementation of state target programs", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF#Text> (Accessed 22 November 2023).

16. Ministry of Youth and Sports of Ukraine (2016), Order "On the approval of the Typical list of budget programs and performance indicators for their implementation for local budgets in the youth sphere", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1609-16#Text> (Accessed 22 November 2023).

17. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), Resolution "On the concept of sustainable development of settlements", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1359-14#Text> (Accessed 22 November 2023).

18. Verkhovna Rada of Ukraine (1997), Law of Ukraine "On local self-government in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed 22 November 2023).

19. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), Resolution "On the implementation of an experimental project for monitoring inflicted damages and destruction by regions of Ukraine due to the armed aggression Russian Federation based on a geoformation system", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/726-2022-%D0%BF#Text> (Accessed 22 November 2023).

20. Cabinet of Ministers of Ukraine (2003), Resolution "On the development of forecast and program documents of economic and social development and the preparation of Budget Declaration and state budget projects", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621-2003-%D0%BF#Text> (Accessed 22 November 2023).

21. Cabinet of Ministers of Ukraine (2002), Order "On approval Concept of applying the program-targeted method in the budget process", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80#Text> (Accessed 22 November 2023).

22. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), Order "On the approval Concept of reforming local budgets", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2007-%D1%80#Text> (Accessed 22 November 2023).

23. Sadova, U.Ya. (2008), "Regional social policy in Ukraine: criteria for evaluation and indicators of effectiveness", Demography and Social Economics, vol. 1, pp. 151—165.

24. Tkachuk, I.G. and Solodzhuk, T.V. (2013), "Methodological approaches to assessing the effectiveness of budget programs for youth social protection (regional aspect)", Regional Economics, vol. 1 (67), pp. 90—98.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2023 р.